

Om Halfdan Hauge

Av Rolf Waldahl

Et Lofoten-dikt av den finlands-svenske forfatteren Sebastian Lybeck begynner slik: «Liten stad vid havet — Blå strand». Den by det her er tale om, er uomtvistelig Svolvær, men ikke alltid har vel stranden fortonet seg romantisk blå. I allfall ikke for Halfdan Hauge, som bodde her, på den ene av en rekke med småøyer som danner Svolværs havn mot Vestfjorden. Han fikk gjennomgå mye motgang i sitt 83 år lange liv, men en ukuelig vilje og optimisme og et slitesterkt humør var hans forbundsfeller.

Mens han gikk på folkeskolen, 11 år gammel, fikk han knust sitt høyre kne i en akeulykke. Trolig ved samme anledning ble hans høyre hånd meget skadet. Han kom ikke under kyndig legebehandling og ble henvist til å bruke krykker til langt inn i voksen alder — i hvert fall til han var over 30 år. Senere klarte han seg på et vis med en stokk.

Hans skolegang hadde lange avbrudd på grunn av skadene, men han var en våken elev og hevdet seg bra i alle fag, forteller en nabo, som gikk en tid i samme klasse som Halfdan.

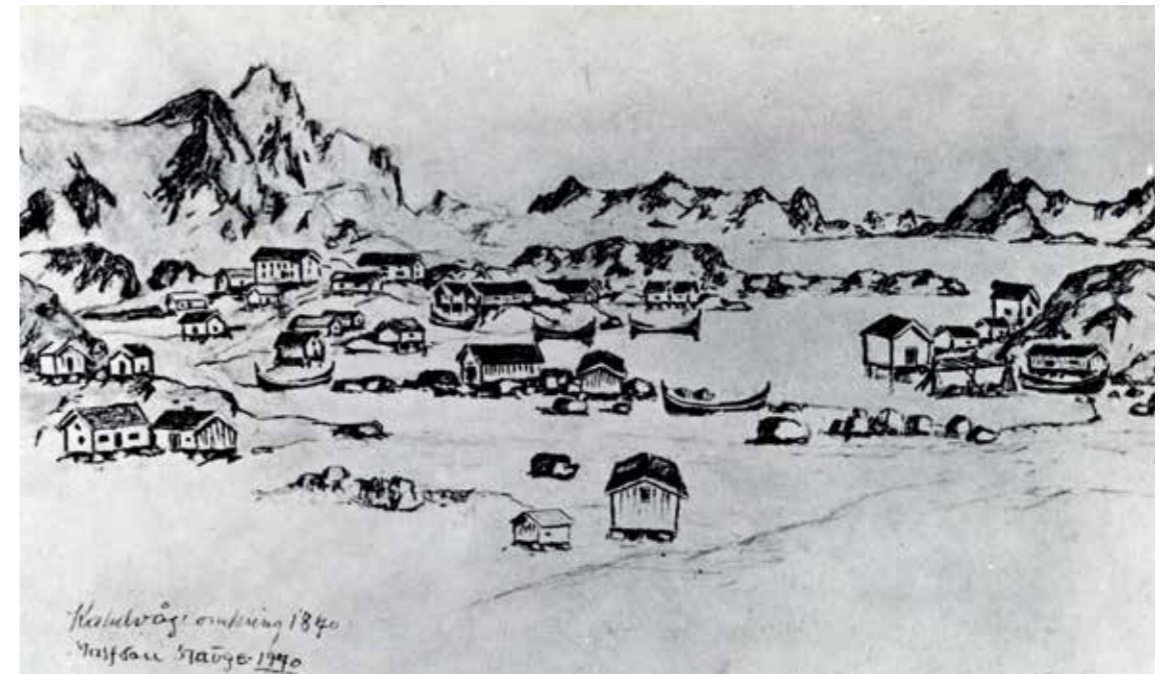
Halfdans far, som var skomakermester og hadde opptil tre svenner i sin tjeneste, kom til Svolvær fra Karmøy på sydvestlandet. Han var kjent som en meget dyktig håndverker som laget alt i skotøy fra fine damesko til skaftestøvler. Moren var fra Hammerfest.

Halfdan var enebarn. Han fikk ingen utdanning utenom de avbrutte år på folkeskolen. Under andre omstendigheter hadde han vel etter hvert begynt som læregutt og senere svenn i farens verksted, men hans invaliditet var til hinder for dette. Han tjente til livets opphold på forskjellig vis. Når kullbåtene losset sin støvete last på Svinøya, var hans jobb i lasterommet for å måke kull i lossetønnene. Ellers drev han litt

småfiske og var også med på sildetur til Vestlandet. I mange år arbeidet han i en tønnefabrikk som «bandriver». Dette må ha vært i slutten av 20-årene. Senere tok han opp noe av farens yrke. Han utførte enkle skoreparasjoner, noe må han altså ha lært på farens verksted i sin tid.

Da krigen kom til Norge våren 1940, gikk Halfdan og hans kone Ragna (de giftet seg i 1933, hun er fra Honningsvåg) i gang med å bygge et lite bolighus i Digermulen, 25 km sjøveien fra Svolvær. Robåten var deres fremkomstmiddel, og det ble mange 5-mile å ro frem og tilbake før det hele var ferdig. De slet og strevet med bord og plank og klarte virkelig — uten praktisk erfaring fra tidligere — å sette opp et brukbart hus, slik at de unngikk å ha okkupantene så tett inn på livet. Dette huset solgte de etter at Norge igjen var blitt fritt i 1945, og de kunne flytte tilbake til foreldrehjemmet på Svinøya. Nå bygde Halfdan, for det meste uten hjelp, sitt kombinerte skomakerverksted og malerhus, av tilfeldige stokker og kassebord, — trematerialer var det sparsomt med på den tiden, alt var rasjonert.

I mellomtiden hadde han nemlig begynt å male og tegne litt. Det må ha vært omkring 1925 han gjorde de første forsøk. Oljemaleriet

Kabelvåg omkring 1870. Blyanttegning av Halfdan Hauge.

«Mitt første famlende penselstrøk» er fra denne tiden. I et avisintervju opplyser han at han var 54 år da han la bort skomakerverktøyet og «började på allvar ägna seg åt konsten», altså i 1946. Nå ernærte familien seg ved at han solgte et bilde i ny og ne ved siden av at hans kone hadde arbeid utenfor hjemmet. De hadde et barn, en datter.

I 1961 kom velferden også til vårt land. Invalide personer kunne nå søke trygd. Halfdan Hauge søkte — men fikk avslag. Den bestemte myndighet i Oslo regnet kanskje som så, at har du klart deg i 69 år uten offentlig støtte, kan du vel klare et år til (alderspensjonen gjaldt fra 70 år). Han var for stolt til å anke avgjørelsen, men den skapte bitterhet.

Hvordan var Hauge rent personlig? Jeg kjente ham gjennom cirka 30 år. Den første tiden fra noen besøk i hans hjem eller malerbu for å kjøpe en og annen akvarell. Jeg kan ikke huske at han tegnet med blyant eller malte i olje den gangen (ca. 1945). Men jeg husker at han

innimellom var opptatt med å såle gamle sko, og at arbeidsbordet var en broget blanding av skomakerverktøy, farveskrin og pensler, slik det kan sees på Chenia Ekströms bilde av ham fra den tiden.

I 1958 flyttet jeg med min familie til Svinøya og kom slik i nærmere kontakt med Hauge. Den gang gikk ennå den gamle, rare fergen som opprettholdt forbindelsen til «fastlandet». Svinøya og de andre småøyene, forbundet med spinkle trebroer, var en verden for seg, en fredelig verden uten uten biler og motorsykler. Men det var ingen avstengt øyverden. Om vinteren var rorbuene fylt av fiskere fra Salten og Senja, fra Troms og Finnmark og hvor de nå kom fra. Om sommeren bodde mange malere i de samme buer. Kunstnere fra Sverige og Finland, fra Tyskland, Frankrike og England eller enda fjernere strøk. Og naturligvis mange norske.

De siste årene av Halfdan Hagues liv besøkte jeg ham nesten daglig, når jeg ikke var borte på reise. Han satt i sin stol og var stadig opptatt

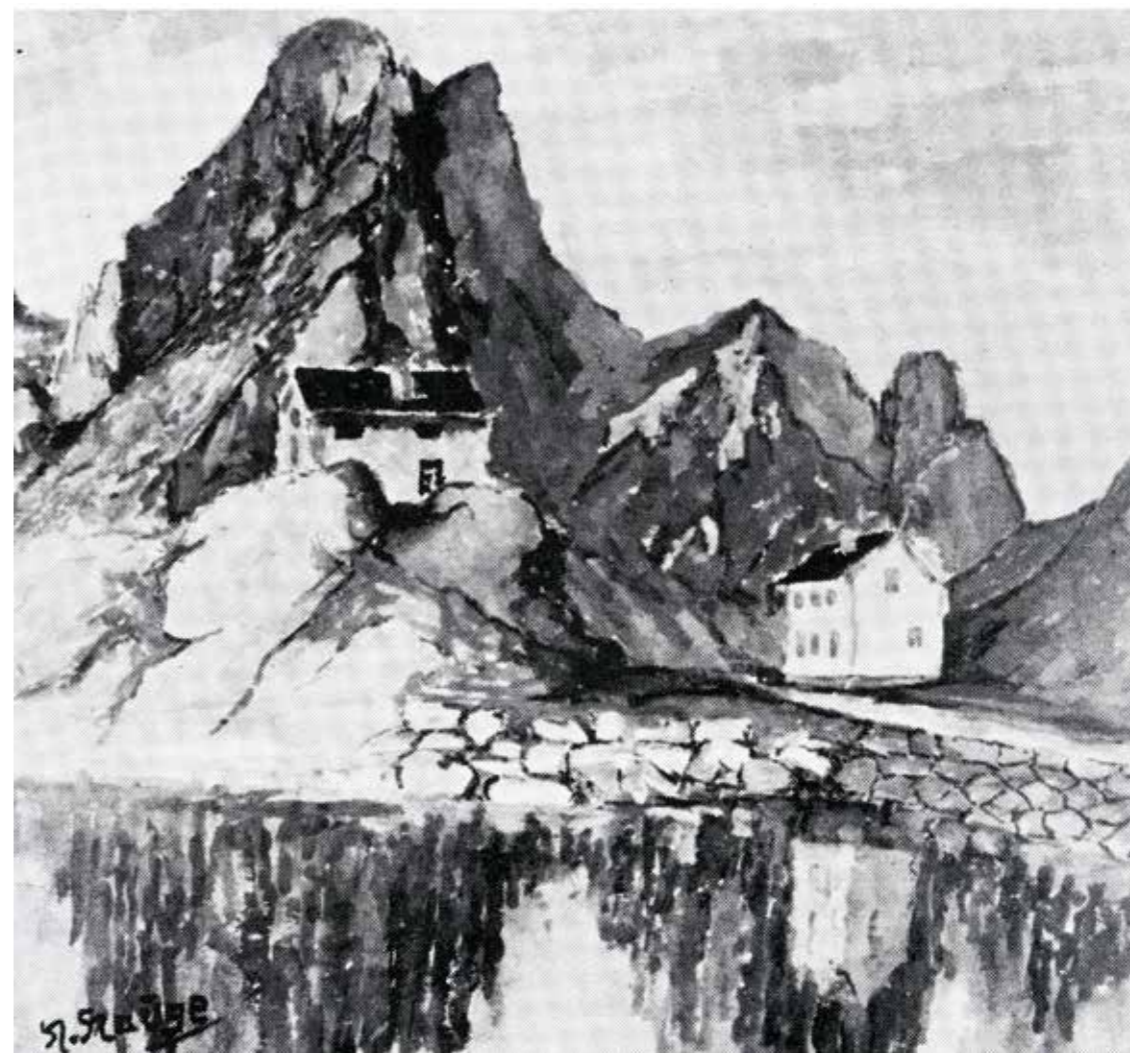
Fra Svolveværs havn. Oljemaleri av Halfdan Hauge. Tilhører Vinmonopolet AS.

med et eller annet gjøremål. Han malte, mest olje, eller han tegnet med blyant i sin skis-seblokk. Han leste aviser og bøker — han var en stadig låntaker i Svolveværs gode bibliotek, og jeg har der fått opplyst at hans interesser når det gjaldt litteratur var meget omfattende. Han hadde videre en betydelig brevveksling i gang med venner og bekjente.

Eller han samtalte med folk som kom innom. Og det kom mange. Han var en underholdende vert og hadde en frodig humor. Hans språk var farverikt og saftig. Replikken kunne være skarp og rett på sak når det var noe han ikke likte. Og det var det ofte. Særlig reagerte han sterkt på sosial urettferdighet. Dette hadde vel delvis sin årsak i hans personlige situasjon, men han likte i det hele å reflektere over samfunnsproblemer. Hans observasjonsevne var enestående god helt opp i høy alder, og han hadde en fabelaktig detaljhukommelse så vel når det gjaldt hendelser fra gamle dager som ting som hadde skjedd i den senere tid.

Halfdan Hauge var uvanlig sjenerøs av natur. En av hans naboer forteller at de hadde fått som gave mer enn 20 bilder av Halfdan, ikke små skisser, men forseggjorte malerier i olje, akvareller og noen tegninger. Nå tror jeg nok han hadde fått en og annen håndrekning av samme nabo. Og dette viser også litt av Halfdan Huges karakter. Han ville gjøre rett og skjel, og gjøre rundelig opp for seg.

Halfdan Hauge fikk — som Nils Nilsson Skum og så mange andre — aldri noen form for kunstnerisk skolering. «Studert hos Halfdan Hauge» oppgir han lakonisk i en åtte linjers selvbiografi i 1975. Det riktige er vel at han, som alle andre kunstnere, har studert forgjengeres måte å gjøre tingene på. Han har sikkert også fått noen rettleiding hos norske og utenlandske billedkunstnere som kom til Svolveværs i de avgjørende årene. Den kjente danske malerprofessor Ejnar Nielsen besøkte Svolveværs flere år på rad i 1950-årene og bodde da hos Halfdan Hauge, som en gang beklaget seg til ham over at han

Fløyfjellet. Akvarell av Halfdan Hauge.

manglet utdannelse som billedkunstner. Professor Nielsen svarte ham: «Du behøver ingen utdannelse nå. Du har funnet din selvstendige stil».

Halfdan Huges bilder viser en ting: Han var ekte i sin kunst som i sitt liv. Her finnes ingen billige etterligninger, heller ikke spor av overfladiskhet og lettvinde effekter. Han kunne nok, særlig i den første tiden, ha vansker med å tegne mennesker og dyr etter vanlig mønster. En kunstanmelder skriver i forbindelse med hans

deltagelse i en kollektivutstilling ved Festspillene i Nord-Norge i Harstad sommeren 1975: «Halfdan Hauge maler Lofotens fiskere nesten som Francois Millet malte bønder i sin tid — like trellbundne og grasrotfestet». Men landskapet, fjell og fjære, båter og hus var hans egentlige domene. Her følte han seg hjemme.

Han skal fremfor alt minnes fordi han på sin måte — gjennom sine bilder — har tatt vare på det gamle Lofoten, de gamle rorbuene og nordlandsbåtene, det daglige liv i fiskevær og båtstø.